

УДК 349.42(73)(091)"1789/1865"(045)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Kirieleva>**Victoria Kirieleva***PhD (Historical Sciences), Associate Professor, Head of the Department of World History and International Relations, the Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8882-4762>e-mail: kalinchuk79@gmail.com

Bibliographic Description of the Article: Kirieleva, V. (2026) Agrarian Legislation of the United States, 1789–1865: From the Land Ordinances to the Homestead Act. *Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 37, 14–21. (In Ukraine). doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Kirieleva>

AGRARIAN LEGISLATION OF THE UNITED STATES, 1789–1865: FROM THE LAND ORDINANCES TO THE HOMESTEAD ACT

Abstract. The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of U.S. agricultural legislation from 1789 to 1865 as an instrument for shaping the American model of statehood and regulating land relations in the process of territorial expansion.

Conclusions. The article provides a comprehensive legal and historical analysis of the agrarian legislation of the United States from the adoption of the Constitution in 1789 to the end of the Civil War and the enactment of the Homestead Act of 1862. Drawing upon primary sources and recent scholarship in American legal and agricultural history, the study examines key legislative acts: the Land Ordinance of 1785, the Northwest Ordinance of 1787, the Pre-emption Acts (1830–1841), the Morrill Land-Grant Act of 1862, and the Homestead Act of 1862. The constitutional foundations of federal land policy, the evolution of public land disposal mechanisms, and the legal regimes governing plantation agriculture in the South versus family farming in the West are thoroughly investigated. The article demonstrates that agrarian legislation of this period reflected deep contradictions between free labor and slavery, between federal authority and states' rights, and between speculative capital and smallholder farming. It is concluded that the Homestead Act represented the culmination of Republican agrarian doctrine and fundamentally transformed the legal basis of land tenure in the United States.

Keywords: US agrarian legislation; land policy; public lands; homestead; pre-emption; plantation land tenure; Homestead Act 1862; Morrill Act; federal land law; Civil War.

Вікторія Кірієва*кандидат історичних наук, доцент, завідувачка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8882-4762>e-mail: kalinchuk79@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Кірієва В. Аграрне законодавство США 1789–1865 рр.: від земельних ордонансів до закону про гомстеди. *Український селянин*. 2026. Вип. 37. С. 14–21. doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Kirieleva>

АГРАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО США 1789 – 1865 РР.: ВІД ЗЕМЕЛЬНИХ ОРДОНАНСІВ ДО ЗАКОНУ ПРО ГОМСТЕДИ

Анотація. Метою статті є комплексний аналіз аграрного законодавства США 1789 – 1865 рр. як інструменту формування американської моделі державності та регулювання земельних відносин у процесі територіальної експансії.

Висновки. У статті здійснено комплексний аналіз із історії аграрного законодавства Сполучених Штатів Америки від ухвалення Конституції 1789 р. до завершення Громадянської війни та підписання Закону про гомстеди 1862 р. На підставі першоджерел і новітніх досліджень з аграрної історії США розглянуто ключові нормативно-правові акти: Земельний ордонанс 1785 р., Ордонанс про Північно-Західну територію 1787 р., серію преємптивних законів 1830 – 1841 рр., Закон Моррілла 1862 р. та Закон про гомстеди 1862 р.

Досліджено засади федеральної аграрної політики, еволюцію механізмів відчуження публічних земель, правовий режим плантаційного землеволодіння на Півдні та фермерського – на Заході. З'ясовано, що аграрне законодавство цього періоду відображало глибокі суперечності між вільнонайманою працею й рабством, між федеральним центром і штатами, між спекулятивним капіталом і дрібним фермерством. Зроблено висновок, що ухвалення Закону про гомстеди стало кульмінацією республіканської аграрної доктрини й кардинально змінило правові засади землекористування в США.

Ключові слова: аграрне законодавство США; аграрна політика; публічні землі; гомстед; преємпція; плантаційне землеволодіння; Закон про гомстеди 1862 р.; Закон Моррілла; федеральне земельне право; Громадянська війна.

Постановка проблеми

Аграрне законодавство є одним із базових елементів правової системи держави, оскільки визначає порядок володіння, користування та розпорядження землею як стратегічним природним ресурсом. Для Сполучених Штатів Америки у 1789–1865 рр. аграрне питання мало не лише економічне, а й фундаментальне політико-правове значення. Завдяки механізмам регулювання публічних земель формувалися засади американського федералізму, моделі територіальної експансії, соціальної мобільності та співвідношення між федеральною владою і штатами.

Актуальність дослідження зумовлена кількома взаємопов'язаними обставинами. По-перше, американський досвід правового регулювання публічних земель становить значний інтерес для сучасних держав, які здійснюють аграрні реформи та трансформацію системи землекористування. По-друге, у сучасній американській історіографії відбувається переосмислення аграрної політики США крізь призму критичної правової теорії, деколоніальних підходів і досліджень прав корінних народів. По-третє, сучасні дискусії щодо меж державного втручання у земельні відносини, запобігання надмірній концентрації земельної власності та забезпечення доступу до землі актуалізують історико-правовий аналіз американської моделі розвитку аграрного законодавства.

Наукова новизна статті полягає у комплексному аналізі еволюції аграрного законодавства США у 1789–1865 рр. крізь призму взаємозв'язку аграрної політики, федералізму та територіальної експансії. На відміну від більшості попередніх досліджень, які розглядають окремі нормативно-правові акти або економічні наслідки аграрної політики, у статті простежено цілісну трансформацію правового режиму публічних земель від земельних ордонансів кінця XVIII ст. до Закону про гомстеди 1862 р. Особливу увагу приділено суперечностям між демократизацією доступу до землі та практиками колоніального відчуження земель корінних народів, а також впливу аграрного законодавства на формування американської моделі державності. Вперше в межах одного дослідження системно поєднано аналіз федерального земельного права, інституту преємпції, правового режиму плантаційного землеволодіння та аграрних реформ періоду Громадянської війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасна американська історіографія демонструє значне розмаїття підходів до оцінки наслідків аграрної політики США. Якщо представники традиційної школи (П. Гейтс, М. Ройброг) розглядають федеральне аграрне законодавство як важливий чинник розвитку фермерського господарства, соціальної мобільності та становлення ринкової економіки, то сучасні дослідники дедалі частіше акцентують увагу на його колоніальному вимірі. Значна дискусія точиться навколо питання, чи можна розглядати систему гомстедів як механізм демократизації земельної власності, якщо її реалізація супроводжувалася систематичним витісненням корінних народів із традиційних територій проживання. Дослідники деколоніального (Л. Браян, Х. Захлер) напряду наголошують, що правове оформлення федеральної власності на публічні землі створило передумови для легітимації подальшого відчуження індіанських територій. Водночас прихильники інституційного підходу підкреслюють, що розвиток фермерського землеволодіння став одним із чинників економічного піднесення США у XIX ст. Таким чином, сучасна історіографія розглядає аграрне законодавство США як складне явище, що поєднувало модернізаційні та колоніальні тенденції.

Мета статті

Метою статті є комплексний аналіз аграрного законодавства США 1789–1865 рр. як інструменту формування американської моделі державності та регулювання земельних відносин у процесі територіальної експансії. Авторка обстоює думку, що аграрне законодавство

США цього періоду виконувало не лише економічну функцію регулювання обігу земель, а й виступало важливим механізмом політичної інтеграції територій, соціально-економічної інженерії та конструювання федерального суверенітету.

Виклад основного матеріалу

Прийняття Конституції США 1787 р. (набрала чинності 4 березня 1789 р.) встановило фундаментальний конституційно-правовий принцип, на якому будувалася вся наступна аграрна політика федеральної держави. Стаття IV, Розділ 3, §2 Конституції надала Конгресу широкі повноваження: «Конгрес вправі встановлювати всі необхідні правила і приписи стосовно території або іншої власності, що належить Сполученим Штатам» (Property Clause – Клаузула власності). Ця норма стала правовою основою для формування масштабного законодавчого корпусу документів у сфері публічних земель (публічні землі (public lands) – території, що перебували у федеральній власності та підлягали відчуженню, розподілу або іншому використанню відповідно до законодавства США)¹.

Ще до набуття чинності Конституцією США Континентальний конгрес заклав правові основи майбутньої федеральної аграрної політики. Земельний ордонанс 1785 р. запровадив прямокутну систему землемірства (Public Land Survey System – PLSS), яка передбачала поділ території на тауншипи та секції стандартизованого розміру. На відміну від європейських моделей землеволодіння, заснованих переважно на історичних межах і традиційних формах користування, американська система формувалася як раціоналізована правова конструкція, пристосована до масового продажу й обліку публічних земель.

Запровадження PLSS мало не лише технічне, а й важливе юридичне значення. Стандартизація земельних ділянок спрощувала процедури реєстрації права власності, сприяла розвитку земельного ринку та створювала передумови для централізованого федерального контролю над територіями Заходу². Таким чином, аграрне право США від початку розвивалося у тісному взаємозв'язку з адміністративною уніфікацією та розширенням федерального суверенітету.

Ордонанс про Північно-Західну територію 1787 р. встановив правовий режим перших організованих територій – майбутніх штатів Огайо, Індіана, Іллінойс, Мічиган і Вісконсін. Ордонанс містив положення, що мали безпосереднє значення для аграрного права: заборону подальшого продажу земель без дозволу Конгресу; обов'язкове виділення Секції 16 кожного тауншипу на потреби народної освіти (прецедент Закону Моррілла 1862 р.); гарантії права спадкування без обмежень за ознакою статі. Щодо корінного населення, Ордонанс декларував поважання прав індіанців, але одночасно закріплював механізми поступового відчуження їхніх земель, що в сучасній правовій науці оцінюється як конституційний фундамент колоніальної земельної системи³.

Конституційна структура американського федералізму породжувала постійну напругу в сфері земельної власності. Штати, особливо тринадцять перших, претендували на власну юрисдикцію щодо земель у своїх межах. Проте Конгрес наполягав на тому, що публічні землі, отримані за договорами з Великобританією (1783), Францією (Луїзіанська купівля 1803 р.), Іспанією (Флорида, 1819 р.) та Мексикою (1848 р.), є «власністю Сполучених Штатів» і перебувають під федеральним управлінням. Луїзіанська купівля 1803 р. – приблизно 827000 кв. миль нових земель – потребувала правового врегулювання і дала безпрецедентний поштовх розвитку федерального аграрного законодавства. Акт про організацію Генерального земельного управління 1812 р. інституційно оформив федеральну зе-

1 Gates, P. W. (1968). History of Public Land Law Development. Washington: Government Printing Office, p. 1–15.

2 An Ordinance for Ascertaining the Mode of Disposing of Lands in the Western Territory, May 20, 1785. Statutes at Large of USA, Vol. 1, p. 464–469.

3 Northwest Ordinance (An Ordinance for the Government of the Territory of the United States North-West of the River Ohio), July 13, 1787. Statutes at Large, Vol. 1, p. 51–53. Bryan, L. (2024). Unsettling the Settler State: Indigenous Land Rights and American Property Law. Stanford University Press, p. 3–12.

мельну бюрократію. Підпорядкований Міністерству фінансів, цей орган отримав повноваження щодо продажу та обліку публічних земель, проведення землемірних робіт і ведення земельного кадастру. Станом на 1830 рр. Управління стало одним із найбільших федеральних відомств⁴.

Перший федеральний аграрний закон – Акт про землю 1796 р. – встановив основні правові параметри продажу публічних земель: мінімальна ціна – 2 дол. за акр; мінімальний розмір ділянки – 640 акрів; продаж на публічних аукціонах у визначених земельних конторах. Однак висока мінімальна ціна й великий мінімальний розмір ділянки відповідали передусім інтересам великих земельних спекулянтів, а не малоземельних фермерів-поселенців. Це породило одне з головних правових протиріч доби – між офіційним режимом земельного ринку та реальними практиками освоєння Заходу, де поселенці часто займали землі до їх офіційного виставлення на аукціон (*squatting* – *самовільне зайняття та господарське освоєння публічних земель без попереднього оформлення права власності*)⁵.

Серія Актів про землю 1800–1821 рр. поступово знижувала мінімальний розмір ділянки: від 640 акрів (1796 р.) до 320 (1800 р.), 160 (1804 р.) і врешті 80 акрів (1820 р.). Акт 1820 р. також знизив мінімальну ціну до 1,25 дол. за акр і скасував систему кредитного продажу, запроваджену у 1800 р., яка призвела до масових дефолтів і накопичення земельного боргу. Юридично ці зміни означали поступовий зсув від великооптового характеру земельного ринку до дрібноземельного, хоча на практиці земельна спекуляція залишалася масштабним явищем аж до 1840-х рр. М. Ройброг відзначив, що земельні контори перетворилися на вузлові точки корупції й спекулятивних зловживань⁶.

«Земельні паніки» 1819 р. та 1837 р. значною мірою були спровоковані спекулятивними «бульбашками» на земельних ринках Заходу. Президент Е. Джексон відреагував на ситуацію виданням у 1836 р. Циркуляру про дзвінку монету, що вимагав оплату за публічні землі лише золотом і сріблом. Цей адміністративний акт, виданий без законодавчого затвердження, є показовим прикладом аграрної політики на практиці, що суперечила позиції Конгресу⁷.

Преємпція (*pre-emption*) – право першопоселенця на пріоритетну купівлю фактично зайнятої ним публічної землі за встановленою ціною – є одним із найцікавіших правових явищ американського аграрного права. По суті це легалізація скватерства, яке перетворилося на масову практику на Заході задовго до прийняття відповідного законодавства. Х. Захлер зафіксувала понад дев'яносто локальних преємптивних законів, прийнятих Конгресом протягом 1799–1830 рр. Кожен із них надавав право привілейованій купівлі конкретним категоріям поселенців у конкретних районах⁸.

Генеральний закон про преємпцію 1830 р. вперше надав право переважної купівлі всім поселенцям, котрі до 1829 р. обробляли і покращували публічні землі. Закон мав тимчасовий характер і обмежував право до 160 акрів. Він набрав чинності лише після бурхливих дебатов у Конгресі: сенатори від старих Атлантичних штатів побоювалися відтоку робочої сили й ослаблення власних землеволодінь⁹.

Постійний Закон про преємпцію 1841 р. остаточно закріпив право переважної купівлі. Відповідно до його положень, будь-який громадянин або особа, що заявила намір набуття громадянство, одружена людина або глава сім'ї, яка є резидентом США, отримувала право купити до 160 акрів публічних земель за ціною 1,25 дол. за акр за умови фактичного

4 Treaty for the Cession of Louisiana, April 30, 1803. Statutes at Large, Vol. 8, p. 200–206.

5 Land Act of 1796, May 18, 1796. Statutes at Large, Vol. 1, p. 464–469; Rohrbough, M. (1968). The Land Office Business. New York: Oxford University Press, p. 1–25.

6 Land Act of 1820, April 24, 1820. Statutes at Large, Vol. 3, p. 566–567. Rohrbough, M. (1968). Op. cit., p. 134–156.

7 Specie Circular (Executive Order), July 11, 1836. Richardson, J. D. (ed.) (1897). A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents. Vol. 3, p. 260.

8 Zahler, H. S. (1941). Eastern Workingmen and National Land Policy, 1829–1862. New York: Columbia University Press (repr. 2021), p. 58.

9 Pre-emption Act of 1830, May 29, 1830. Statutes at Large, Vol. 4, p. 420–421.

проживання та покращення ділянки. Закон одночасно встановив Розподільний механізм: 10% від доходів від продажу публічних земель розподілялися між штатами¹⁰.

Однак правозастосовна практика Закону 1841 р. виявила суттєві проблеми. Поселенці часто вдавалися до «double filing» – подачі заявок на одну й ту саму ділянку кількома особами. Верховний суд у 1840 р. установив, що преємптивне право є особистим і не підлягає відступленню до виникнення права власності, – рішення, що обмежило масштаби торгівлі преємптивними претензіями. Земельні контори були завантажені судовими суперечками. П. Гейтс характеризував цей період, як «систематичний хаос», за якого формальне право і реальні практики поселення перебували у стані постійного конфлікту¹¹.

Закон про гомстеди, підписаний президентом А. Лінкольном 20 травня 1862 р., є найвизначнішим нормативно-правовим актом з аграрного законодавства США XIX ст. Закон надавав кожному громадянину або особі, що заявила намір набути громадянство, яка є главою сім'ї або досягла 21 року і ніколи не воювала проти США, право на безоплатне отримання 160 акрів публічних земель за умови: 1) реєстрації в земельній конторі та сплати невеликого реєстраційного збору; 2) фактичного проживання на ділянці не менше п'яти років; 3) зведення будівлі й покращення землі. Після закінчення п'ятирічного строку поселенець отримував право власності безкоштовно. Альтернативно, через шість місяців після реєстрації можна було викупити ділянку за ціною 1,25 дол. за акр¹².

Правові передумови прийняття Закону необхідно шукати у тривалій законодавчій боротьбі, що розпочалася у 1840-х рр. Перші законопроекти про гомстеди вносилися до Конгресу ще представниками Робітничої партії у 1846 р. Демократ Е. Джонсон із Теннессі неодноразово вносив відповідні законопроекти у 1840–1850-х рр. Президент Дж. Б'юкенен блокував гомстедне законодавство, зокрема через вето 1860 р., мотивуючи це конституційними міркуваннями та тиском плантаторів-рабовласників, які вбачали у масовому заселенні Заходу вільними фермерами загрозу для рабства. Ухвалення Закону 1862 р. стало можливим лише після виходу більшості представників Півдня із Конгресу на початку Громадянської війни¹³.

Аналіз правозастосовної практики Закону виявляє суттєву прірву між декларованими цілями і реальністю. За розрахунками П. Гейтса, лише 40% гомстедних заявок були успішно реалізовані та призвели до набуття права власності. Значна частина земель у найродючіших районах вже була зайнята або відчужена іншим способом; у другій половині XIX ст. залізничні компанії загалом отримали понад 170 млн акрів, що конкурували з гомстедними претензіями; сухий клімат Великих рівнин робив господарювання на 160 акрах економічно не вигідним у більшості районів. Попри ці обмеження, значення Закону 1862 р. виходить далеко за межі практичних результатів: він закріпив правовий принцип безоплатного надання публічних земель за умови ефективного використання, що кардинально змінило характер федеральної аграрної політики¹⁴.

Паралельно із розвитком фермерського землеволодіння на Заході на Півдні США формувалася й зміцнювалася правова система плантаційного господарства, невід'ємним елементом якої був інститут рабства. Як вказував Т. Морріс, у правовому відношенні рабство становило унікальну конструкцію: людина-раб була водночас суб'єктом певних правовідносин (перш за все кримінально-правових, несучи відповідальність за вчинені злочини) і правовим об'єктом – майном, що могло продаватися, закладатися, успадковуватися¹⁵.

10 Pre-emption Act of 1841, Sept. 4, 1841. Statutes at Large, Vol. 5, p. 453–458.

11 Gates, P. W. (1968). Op. cit., p. 219–247.

12 Homestead Act, May 20, 1862. Statutes at Large, Vol. 12, p. 392–393.

13 Richardson, H. C. (2020). How the South Won the Civil War: Oligarchy, Democracy, and the Continuing Fight for the Soul of America. Oxford University Press, p. 30–42.

14 Gates, P. W. (1936). The Homestead Law in an Incongruous Land System. American Historical Review, 41(4), p. 652–681.

15 Morris, T. D. (1996). Southern Slavery and the Law, 1619–1860. Chapel Hill: University of North Carolina Press, p. 3–20.

Конституція США 1787 р. стала правовою основою компромісу між вільними і рабовласницькими штатами щодо аграрної системи: «Три п'ятих клаузула» (ст. I, розд. 2, §3) зараховувала три п'ятих рабів до чисельності населення для цілей представництва у Конгресі й розподілу прямих податків (що давало Півдню надпропорційну політичну вагу у Конгресі); «Клаузула про втечу» (ст. IV, розд. 2, §3) зобов'язувала повертати рабів, які втекли до інших штатів. Закон про втечу рабів 1793 р. і значно посилений Закон 1850 р. перетворили цей конституційний принцип на жорсткий правозастосовний механізм федерального рівня, фактично роблячи співучасниками рабства і вільні штати Півночі¹⁶. Законодавство штатів Півдня деталізувало правовий статус рабів стосовно землі. «Чорні кодекси» забороняли рабам набувати право власності на землю; будь-яке «покращення», здійснене рабом на земельній ділянці, автоматично ставало власністю землевласника. Виняткові права плантаторів на результати рабської праці закріплювалися нормами і приватного, і публічного права. Е. Батіст довів, що рабська праця на плантаційних землях генерувала капітал, еквівалентний значній частині загальнонаціонального ВВП, а правові інститути рабства були ключовими елементами капіталістичної системи США¹⁷.

Правовий режим плантаційного землеволодіння базувався на принципах, що суттєво різнилися від тих, що діяли на Заході. На Півдні переважала велика земельна власність. Так, за даними перепису 1860 р., близько 2 000 сімей контролювали плантації понад 1 000 акрів кожна. Правова традиція абсолютної приватної власності на землю, запозичена з англійського загального права, доповнювалася специфічними інститутами колективного управління плантацією і спадкування латифундій¹⁸.

Компромісні закони Конгресу щодо рабства на нових землях мали безпосереднє аграрно-правове значення, оскільки визначали, на яких нових землях допускатиметься плантаційна система з рабством. Міссурійський компроміс 1820 р. провів лінію 36°30' пн.ш.: на північ від неї рабство на нових територіях заборонялося. Закон Канзас-Небраска 1854 р. де-факто скасував географічні обмеження Міссурійського компромісу і відкрив нові землі для потенційного поширення рабства¹⁹.

1862 р., без перебільшення, найбільш плідний в аграрно-законодавчій діяльності Конгресу за всю американську історію. Крім уже розглянутих Закону про гомстеди (20 травня) і Закону Моррілла (2 липня), тогоріч було прийнято Акт про Тихоокеанську залізницю (1 липня 1862 р.), що надав залізничним компаніям земельні гранти по 10 альтернативних секцій з кожного боку траси (згодом розширені до 20 секцій), а також грошові субсидії від 16 000 до 48 000 дол. за милю залежно від рельєфу місцевості. Разом із Законом про гомстеди і Законом Моррілла, Акт про Тихоокеанську залізницю сформував «аграрний пакет 1862 р.» – комплексну правову програму освоєння американського Заходу²⁰.

Прокламація про звільнення від 1 січня 1863 р. і XIII поправка до Конституції, ратифікована у грудні 1865 р., скасували рабство, але не вирішили аграрного питання для чотирьох мільйонів звільнених громадян. Наказ генерала В. Шермана № 15 від 16 січня 1865 р. передбачав розподіл конфіскованих прибережних земель Південної Кароліни і Джорджії серед звільнених – по 40 акрів на сім'ю. Цей наказ не мав законодавчого закріплення і був скасований президентом Джонсоном після загибелі Лінкольна, що мало довготривалі негативні наслідки для земельного забезпечення звільнених афроамериканців²¹.

Бюро у справах звільнених рабів, засноване законом Конгресу у березні 1865 р., отримало часткові повноваження щодо розподілу покинутих і конфіскованих земель Півдня

16 Fugitive Slave Act, Feb. 12, 1793. Statutes at Large, Vol. 1, p. 302–305; Fugitive Slave Act of 1850, Sept. 18, 1850. Statutes at Large, Vol. 9, p. 462–465. Finkelman, P. (2002). Slavery and the Founders: Race and Liberty in the Age of Jefferson. M. E. Sharpe, p. 1–33.

17 Baptist, E. E. (2014). The Half Has Never Been Told: Slavery and the Making of American Capitalism. New York: Basic Books, p. 112–130.

18 Hurst, J. W. (1956). Law and the Conditions of Freedom in the Nineteenth-Century United States. Madison: University of Wisconsin Press, p. 3–32.

19 Potter, D. M. (1976). The Impending Crisis: America Before the Civil War, 1848–1861. New York: Harper & Row, p. 160–176.

20 Pacific Railway Act, July 1, 1862. Statutes at Large, Vol. 12, p. 489–498.

21 Special Field Order No. 15, Jan. 16, 1865. Oubre, C. F. (1978). Forty Acres and a Mule: The Freedmen's Bureau and Black Land Ownership. Louisiana State University Press, p. 18–36.

серед звільнених. Правовий режим «покинутих земель» виявився вкрай суперечливим: більшість земель Півдня повернулася до попередніх власників або їхніх спадкоємців після президентського помилювання Джонсона. Звільнені чорношкірі американці були змушені орендувати землю в умовах системи здольщини – нова форма економічної залежності, що прийшла на зміну юридичному рабству. Е. Фонер відзначив, що нездатність забезпечити звільнених землею стала одним із головних провалів Реконструкції й визначила наступні сто років расової й аграрної нерівності²².

Особливості американської моделі аграрного законодавства більш повно розкриваються у порівнянні з європейськими практиками того часу. У більшості європейських держав кінця XVIII – першої половини XIX ст. аграрні реформи були спрямовані переважно на ліквідацію феодальних обмежень та перерозподіл земель між існуючими власниками. Натомість у США основним завданням стало правове регулювання величезного фонду публічних земель та їх залучення до господарського освоєння. Якщо у Великій Британії, Франції та німецьких державах домінували історично сформовані системи землеволодіння, то американська модель базувалася на централізованому кадастровому обліку, стандартизованому землемірстві та масовому наданні земель новим поселенцям. Це забезпечило значно ширший доступ до земельної власності, хоча водночас сприяло територіальній експансії та відчуженню земель у корінних народів.

Висновки

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що аграрне законодавство США 1789–1865 рр. було одним із ключових механізмів формування американської моделі державності та територіальної експансії. Еволюція аграрної політики від земельних ордонансів кінця XVIII ст. до Закону про гомстеди 1862 р. відображала поступову трансформацію концепції публічної землі – від джерела державного прибутку до інструменту соціально-економічної інтеграції. Федеральне аграрне законодавство створило правові умови для масового освоєння західних територій, розвитку фермерського господарства та формування загальнонаціонального земельного ринку. Водночас цей процес супроводжувався масштабним відчуженням земель корінних народів, розвитком спекулятивного капіталу та загостренням конфлікту між фермерською і плантаційною моделями землеволодіння. Аграрне законодавство США зазначеного періоду відображало суперечливе поєднання демократичних і колоніальних тенденцій. З одного боку, воно сприяло розширенню доступу до приватної власності та соціальній мобільності. З іншого – стало важливим елементом правового забезпечення територіальної експансії та нерівномірного розподілу земельних ресурсів. Таким чином, американський досвід XIX ст. демонструє, що аграрне право є не лише механізмом регулювання економічних відносин, а й важливим інструментом формування політичного порядку, соціальної структури та державної стратегії розвитку територій.

Досвід аграрного законодавства США 1789–1865 рр. зберігає актуальність і для сучасних аграрних реформ. Американська практика демонструє важливість поєднання правової визначеності земельних відносин, ефективної системи кадастрового обліку та механізмів забезпечення доступу громадян до земельних ресурсів. Водночас історія освоєння публічних земель засвідчує необхідність врахування соціальних наслідків аграрної політики та забезпечення балансу між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та захистом прав місцевих спільнот. Окремі елементи американського досвіду, зокрема стандартизація земельного обліку, прозорі процедури набуття права власності та державна підтримка розвитку фермерства, можуть становити практичний інтерес для сучасних аграрних реформ.

22 Foner, E. (2014). *Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863–1877*. Updated ed. New York: HarperCollins, p. 158–170.

References:

1. An Ordinance for Ascertaining the Mode of Disposing of Lands in the Western Territory (Land Ordinance), May 20, 1785. Statutes at Large of USA. Vol. 1. P. 464–469. [in English].
2. An Ordinance for the Government of the Territory of the United States North-West of the River Ohio (Northwest Ordinance), July 13, 1787. Statutes at Large of USA. Vol. 1. P. 51–53. [in English].
3. Land Act of 1796, May 18, 1796. Statutes at Large of USA. Vol. 1. P. 464–469. [in English].
4. Land Act of 1820, April 24, 1820. Statutes at Large of USA. Vol. 3. P. 566–567. [in English].
5. Pre-emption Act of 1830, May 29, 1830. Statutes at Large of USA. Vol. 4. P. 420–421. [in English].
6. Indian Removal Act, May 28, 1830. Statutes at Large of USA. Vol. 4. P. 411–412. [in English].
7. Pre-emption Act of 1841 (An Act to Appropriate the Proceeds of the Sales of the Public Lands), Sept. 4, 1841. Statutes at Large of USA. Vol. 5. P. 453–458. [in English].
8. Fugitive Slave Act of 1850, Sept. 18, 1850. Statutes at Large of USA. Vol. 9. P. 462–465. [in English].
9. California Land Act (An Act to Ascertain and Settle the Private Land Claims in the State of California), March 3, 1851. Statutes at Large of USA. Vol. 9. P. 631–634. [in English].
10. Kansas-Nebraska Act, May 30, 1854. Statutes at Large of USA. Vol. 10. P. 277–290. [in English].
11. Homestead Act (An Act to Secure Homesteads to Actual Settlers on the Public Domain), May 20, 1862. Statutes at Large of USA. Vol. 12. P. 392–393. [in English].
12. Morrill Land-Grant College Act, July 2, 1862. Statutes at Large of USA. Vol. 12. P. 503–505. [in English].
13. Pacific Railway Act, July 1, 1862. Statutes at Large of USA. Vol. 12. P. 489–498. [in English].
14. Treaty of Peace, Friendship, Limits, and Settlement between the United States and the Mexican Republic (Treaty of Guadalupe Hidalgo), Feb. 2, 1848. Statutes at Large of USA. Vol. 9. P. 922–943. [in English].
15. U.S. Constitution (1787, ratified 1788, in force 1789). // The Founders' Constitution / Kurland, P. B., Lerner, R. (eds.). Chicago: University of Chicago Press, 1987. Vol. 1. [in English].
16. Baptist, E. E. (2014). The Half Has Never Been Told: Slavery and the Making of American Capitalism. New York: Basic Books, p. 112–130.
17. Bryan, L. (2024). Unsettling the Settler State: Indigenous Land Rights and American Property Law. Stanford: Stanford University Press. 380 p. [in English].
18. Finkelman, P. (2002). Slavery and the Founders: Race and Liberty in the Age of Jefferson. 2nd ed. New York: M. E. Sharpe. 280 p. [in English].
19. Foner, E. (2014). Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863–1877. Updated ed. New York: Harper-Collins. 688 p.
20. Gates, P. W. (1968). History of Public Land Law Development. Washington: Government Printing Office. 828 p. [in English].
21. Hurst, J. W. (1956). Law and the Conditions of Freedom in the Nineteenth-Century United States. Madison: University of Wisconsin Press. 164 p. [in English].
22. Miller, M. C. (2022). Land and Loyalty: Creating Community in the American Midwest. Ithaca: Cornell University Press. 296 p.
23. Morris, T. D. (1996). Southern Slavery and the Law, 1619–1860. Chapel Hill: University of North Carolina Press. 560 p.
24. Potter, D. M. (1976). The Impending Crisis: America Before the Civil War, 1848–1861. New York: Harper & Row. 638 p. [in English].
25. Richardson, H. C. (2020). How the South Won the Civil War: Oligarchy, Democracy, and the Continuing Fight for the Soul of America. New York: Oxford University Press. 272 p. [in English].
26. Robertson, L. G. (2005). Conquest by Law: How the Discovery of America Dispossessed Indigenous Peoples of Their Lands. New York: Oxford University Press. 232 p. [in English].
27. Rohrbough, M. (1968). The Land Office Business: The Settlement and Administration of American Public Lands, 1789–1837. New York: Oxford University Press. 331 p. [in English].
28. Zahler, H. S. (1941, repr. 2021). Eastern Workingmen and National Land Policy, 1829–1862. New York: Columbia University Press. 224 p. [in English].

Надійшла до редакції / Received: 05.02.2026

Схвалено до друку / Accepted: 06.03.2026

Опубліковано / Published: 30.04.2026